

Varhany na Svatém Hostýnu

V roce 1787 byl josefínskou reformou hostýnský kostel odsvěcen a zrušen, čímž zanikly i varhany z doby Rottalů. Bližší informace o tomto nástroji se nezachovaly, snad jenom zmínka o podobné varhanní skříni ve farním kostele v Holešově. Po padesáti letech, kdy trosky hostýnského kostela byly opravovány, bylo pomýšleno i na varhany. V roce 1886 byla odněkud na kůr přivezena barokní skříň (vyrobená pravděpodobně brněnským Richterem), do které v témže roce postavil varhany F. Neusser z Nového Jičína. Nástroj měl 17 rejstříků. První manuál a pedál byly vestavěny do bočních skříní, druhý manuál do pozitivu v zábradlí kůru. V roce 1943 tyto varhany přestavěl Jan Tuček z Kutné Hory na třímanuálový nástroj s pedálem s 48 rejstříky soustavy pneumatické. Vzhledem k válečným událostem byl velký nedostatek kvalitního materiálu, což se neblaze projevilo i na tomto nástroji, který již po deseti letech nebyl schopen provozu. V roce 1953 byl nástroj převezen do závodu Varhany n.p. Krnov (znárodněný podnik Rieger), kde byl přestavěn na čtyřmanuálový s 72 rejstříky pod opusovým číslem 3192. Nutno poznamenat, že při stavbě bylo použito mnoho původních varhanních dílů z Tučkova nástroje (části vzdušnic, měchy, píšťaly apod.). V některých rejstříkových sestavách lze nalézt i píšťaly od F. Neussera. Varhanní pozitiv, který po přestavbě Janem Tučkem tvořil pouhou hluchou kulisu, byl vyňat ze zábradlí a vestavěn mezi varhanní skříně, čímž vznikla jednolitá skříň a tím i dostatečně velký prostor pro rozšíření o další manuál a dvě žaluziové skříně. Prostor nad pozitivem byl vkusně vyplněn zlacenými plastikami a sochou anděla a byla provedena nová polychromie celé skříně. Nový hrací stůl byl původně instalován středem varhan a varhaník seděl zády do kostela, ale vzhledem k velikosti stolu hrozil pád přes zábradlí kůru. Později byl proto přestavěn bokem k zábradlí a částečně vsazen do podlahy.

Po padesátiletém provozu byl nástroj již značně poruchový, a to jak vlivem zubu času, tak i z důvodu diletantských zásahů. Bylo proto neodkladné danou situaci radikálně řešit. Na doporučení biskupa Mons. Josefa Hrdličky byl vypracován projekt na záchranu a obnovu tohoto královského nástroje, který svojí velikostí patří mezi největší na Moravě. Bylo rozhodnuto o generální rekonstrukci, rozšíření dispozice a přestavbě pneumatického systému na elektrickou bezkontaktní trakturu s instalací nového koncertního hracího stolu. Novou dispozici navrhl a na práce dohlíží arcidiecézní organolog Prof. Doc. MgA. Petr Planý.

Dispozice :

Tónový rozsah - manuálů : C – g3 + super spojka g4 – 68 tónů
 - pedálu : C – f1 – 30 tónů

I. manuál / positiv /

1.	III/I	16´
2.	III/I	8´
3.	III/I	4´
4.	IV/	16´
5.	IV/I	8´
6.	IV/I	4´

7.	I/I	16´
8.	I/I	4´
9.	Virt./I	8´
10.	Tremolo /I	
11.	Kvintadena	8´
12.	Copula major	8´
13.	Principál	4´
14.	Copula minor	4´
15.	Nasard	2 2/3´
16.	Oktáva	2´
17.	Flétna plochá	2´
18.	Kvinta	1 1/3´
19.	Superoktáva	1´
20.	Akuta 6x	1´
21.	Roh zakřivený	8´
22.	Šalmaj	4´

II. manuál / hlavní /

23.	I/II	16´
24.	I/II	8´
25.	I/II	4´
26.	III/II	16´
27.	III/II	8´
28.	III/II	4´
29.	IV/II	16´
30.	IV/II	8´
31.	IV/II	4´
32.	II/II	16´
33.	II/II	4´
34.	Virt./II	8´
35.	III/II	Sopránová spojka
36.	IV/II	Sopránová spojka
37.	Tremolo / II	
38.	Principál	16´
39.	Bourdon	16´
40.	Principál	8´
41.	Flétna dutá	8´
42.	Silvestrina	8´
43.	Oktáva	4´
44.	Flétna zobcová	4´
45.	Superoktáva	2´
46.	Flétna příčná	2´
47.	Kvinta	2 2/3´
48.	Mixtura 6-8x	1 1/3´
49.	Trompeta	16´
50.	Trompeta	8´

III. manuál / žal. skříň /

51.	IV/III	16´
52.	IV/III	8´
53.	IV/III	4´

54. III/III	16´
55. III/III	4´
56. Virt./III	8´
57. IV/III	Sopranová spojka
58. Tremolo III	
59. Pommer krytý	16´
60. Principál italský	8´
61. Kryt dřevěný	8´
62. Salicionál	8´
63. Vox angelica	8´+4´
64. Oktáva rohová	4´
65. Flétna trubicová	4´
66. Flétna kvintová	2 2/3´
67. Superoktáva	2´
68. Flétna lesní	2´
69. Tercie	1 3/5´
70. Sedecima	1´
71. Mixtura 5-7x	1 1/3´
72. Cimbál 3x	1/6´
73. Roh anglický	8´
74. Vox humana	8´
75. Trompeta	4´

IV. manuál / žal. skříň /

76. Stentor principál	8´
77. Stentor flauta major	8´
78. Stentor oktáva	4´
79. Stentor flauta minor	4´
80. Tonus fabri	2´+ 1´
81. Mixtura 7-9x	2´
82. Šriari 6x	1 1/3´
83. Kornet 6x	8´
84. Tuba	16´
85. Roh švýcarský	8´
86. Trubka polní	4´
87. Zvony chrámové	
88. Cimbálová hvězdice	
89. IV/IV	16´
90. IV/IV	4´
91. Virt./IV	8´
92. Tremolo IV	

Pedál

93. Principálbas	16´
94. Apertabas	16´
95. Subbas	16´
96. Bourdon (trsm. 39)	16´
97. Kvintabas	10 2/3´
98. Oktávbas	8´
99. Flétnabas	8´
100. Seskvialtera	5 1/3´+3 1/5´

101. Chorálbas	4´
102. Flétna chorálová	4´
103. Kvintadena trub.	2´
104. Mixtura 6x	2 2/3´
105. Bombarda	32´
106. Pozoun	16´
107. Trompeta (ext.106)	8´
108. Klarina	4´
109. Zvony chrámové (trsm. 87)	
110. I/P	8´
111. II/P	8´
112. III/P	8´
113. IV/P	8´
114. III/P	4´
115. IV/P	4´
116. Virt./P	8´
117. P/I	Autopedál
118. P/II	Autopedál
119. P/III	Autopedál
120. P/IV	Autopedál

Virtuální stroj

121. Trompeta	16´
122. Trompeta	8´
123. Trompeta	4´
124. Šalmaj – regál	8´
125. Kvintadena	16´
126. Principál dřevěný	8´
127. Flétna Kopulová	8´
128. Flaut amabilis	8´
129. Oktáva	4´
130. Flaut minor	4´
131. Flétna příčná	
132. Cimbál 3x	
133. Kornet 4-6x	4´
134. Mixtura princip. 8x	4´
135. Ptačí zpěv	
136.	
137. Kukačka	

Počátkem tohoto roku byl nástroj postupně demontován a započalo odborné restaurování varhanních dílů a montáž nových zařízení. Z důvodu nadměrné hlučnosti zaviněné špatnou konstrukcí, bylo nutné přestavět vzduchové hospodářství. Náročnou opravou musela projít také varhanní skříň, zejména pozitiv, u kterého hrozilo zborcení řezeb. Byla provedena oprava polychromie a částečně i nové pozlacení plátkovým zlatem. Na novou nosnou konstrukci umístěnou mezi žaluziové skříně, byla rozestavěna vzdušnice prvního manuálu, čímž se usnadnil přístup k ladění některých píšťal. Ze stejného důvodu se zde přemístily i některé píšťaly z pedálového stroje. Za průzvučnou mříží u hlavního vzduchového zásobníku byly umístěny nové rozvodné skříně s elektronikou a dalším zařízením varhan. Byl instalován nový čtyřmanuálový hrací stůl konstruovaný dle evropské normy BDO s možností přesunu po celém kůru. Celodřevěné manuálové klaviatury na závěsném hřebu mají magnetický simulátor mechanické

traktury a optické spínání. Jejich konstrukce umožňuje všechna nastavení (jsou nastaveny dle platné normy – ponor kláves na 11 mm s odporem 135 g, tzv. mrtvý chod je 2 mm). Pedálová klaviatura je radiální konkávní se spínáním elektromagnetickým. Zapínání rejstříků a spojek se provádí sklopkami s automatickým vybavováním a optickou LED signalizací. Přepínání funkcí kolektivů a volných kombinací svítivými tlačítky pod klaviaturou prvního manuálu. Pistony, crescendo válec a výkyvné šlapky k ovládání žaluzií jsou ergonomicky rozloženy nad prahem pedálové klaviatury. Výškově stavitelná varhanní lavice má elektrické ovládání. Ovládací prvky (dotykový displej, mechanika na osobní čipovou kartu, hlavní vypínač, vypínač vzduchových čerpadel, ovládání roletky a transpozice) jsou vsazeny do bílého mramoru. Z mramoru jsou vyrobené také rejstříkové sklopy s gravírovaným popisem. Klávesnice jsou kryty elektricky ovládanou roletkou.

K ovládání programovatelných funkcí, speciálních funkcí a k zobrazení všech potřebných informací se používá zabudovaný velkoplošný displej s dotekovou obrazovkou. Na něm se přehledným způsobem zobrazují právě užitečné informace a potřebná dotyková tlačítka formou symbolů s textovým popisem. Textový popis lze navolit v několika světových jazycích.

Informační ikony například zobrazují přesný čas (DCF), vlhkost vzduchu, teplotu, výšku ladění, úroveň otevření žaluzií, stupeň vytočení crescendo válce, aktivovanou funkci apod. Doteková tlačítka umožňují např. funkce ukládání nastavení rejstříkových sklopek do volných kombinací, kolektivů nebo do některé ze čtyř paměťových bank crescendového válce. Je možné provádět i reálný záznam hry, kdy po doteku příslušné ikony se zobrazí prostředí podobné magnetofonu, kde je možné zaznamenávat hru včetně registrace do 16 paměťových bank v celkové délce 4 hodin. Celý obsah nastavení hracího stolu můžeme uložit na osobní čipovou kartu. Při střídání varhaníků si hráči stůl načte jejich osobní kartu a nastaví všechny uložené funkce, včetně výšky lavice, nastavení crescendoválece, volných kombinací, kolektivů, rychlostí tremulantů aj. Pomocí displeje můžeme ovládat i další funkce např. dálkový displej zobrazující čísla chrámových písní apod.

Struktura ovládání a konstrukční řešení tohoto systému je chráněno patentem CZ 8952 U1 a je duševním vlastnictvím firmy „Organ Service – Roháč & Juráň“, která provádí veškeré práce na varhanách. Systém obsahuje několik mikro počítačů osazených ve snadno výměnných modulech s pozlacenými kontakty. Vícevrstvé desky s plošnými spoji jsou chráněny proti účinkům agresivního prostředí (vlhkost, prašnost). Systém spolehlivě pracuje také v širokém teplotním rozmezí (-20° až + 50 °C). Zařízení je konstruováno s užitím nejmodernějších součástí a technologií (touch-screen, displej s vynikajícím kontrastem, čitelností a životností, čipová paměťová karta, optická vlákna ap.) Digitální zvukový modul virtuálního stroje umožňuje intonaci jednotlivých tónů, čímž lze rejstříky tzv. zvukově "usadit" do daného prostoru a digitální audio systém vyrobený na míru zajistí jejich kvalitní reprodukci.

Většina dílců a nosná konstrukce varhan jsou dřevěné, ale vzhledem k nadmořské výšce nejsou napadené červotočem. Přesto byly z preventivních důvodů zakonzervovány. Vzdušnice jsou kuželkové s novými elektropneumatickými mezirelé a bylo u nich vyměněno cca. 7.000 míšků. Míšky jsou vyrobené z Polypelu a francouzského přešpánu, což zaručí dlouholetou životnost. Nové vzdušnice mají samostatné tónové elektroventily. Elektromagnety a žaluziová serva jsou od americké firmy Peterson. Varhany mají čtyři vzduchové zásobníky napájené dvěma výkonnými elektrickými čerpadly. Nové píšťaly jsou vyrobené ze 70 % cínu, dřevěné z afrického mahagonu a smrku. Celkem budou mít varhany 8310 píšťal, z čehož je 5028 kovových, 664 dřevěných, 782 jazykových a 1836 digitálních. Zvony mají 21 tónů. Nejdelší dřevěná píšťala měří 520 cm a váží 73 kg, nejmenší kovová má délku těla 0,5cm a váhu 6 g.